

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А. С. МАКАРЕНКА

РЯБОВА ОЛЬГА ВІКТОРІВНА

УДК 37.018.54.016:785-053.6](043.3)

**ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-СТИЛЬОВИХ УЯВЛЕНЬ ПІДЛІТКІВ У
КОЛЕКТИВНОМУ МУЗИКУВАННІ**

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Суми – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
ЗАВАДСЬКА ТЕТЯНА МИКОЛАЇВНА,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
професор кафедри педагогіки мистецтва
і фортепіанного виконавства.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
АНДРЕЙКО ОКСАНА ІВАНІВНА,
Львівська національна музична академія
імені М. В. Лисенка,
професор кафедри скрипки;

кандидат педагогічних наук
ЩЕРБІНІНА ОЛЬГА МИКОЛАЇВНА,
Ніжинський державний університет імені Миколи
Гоголя, доцент кафедри інструментально-
виконавської підготовки.

Захист відбудеться 28 квітня 2021 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.053.01 у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка за адресою: 40002, м. Суми, вул. Роменська, 87, ауд. 214.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (40002, м. Суми, вул. Роменська, 87).

Автореферат розіслано 26 березня 2021 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. Г. Козлова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У контексті інтеграції української спільноти до світового соціокультурного простору особливого значення набуває необхідність виховання підростаючого покоління на засадах гуманізму та культуровідповідності. Важливість окреслених принципів підтверджується в директивних освітніх документах, зокрема у Законі України «Про освіту» (2017 р.) та Концепції Нова українська школа (2016 р.). У світлі вищезазначеного метою національної освіти стає створення умов для розвитку особистості як суб'єкта культури, що передбачає формування у школярів здатності орієнтуватися в культурному розмаїтті та розуміти шляхи взаємодії між різними культурами. У мистецькому навчанні сучасні освітні вимоги мають на меті посилення уваги викладачів до процесу усвідомлення учнями мистецьких явищ крізь призму історичного розвитку культури. У свою чергу, пізнання творів мистецтва в культурно-історичному контексті передбачає адекватне їх оцінювання та інтерпретування з точки зору стильової приналежності.

У галузі музичної педагогіки означені тенденції зумовлюють необхідність активного застосування стильового підходу до формування музично-виконавських умінь учнів різного віку. У зв'язку з цим актуальною теоретико-методичною проблемою стає формування музично-стильових уявлень підлітків у процесі сприймання, усвідомлення й відтворення явищ музичного мистецтва.

Аналіз наукових джерел із різних галузей знань виявив багатоаспектність поняття «стиль», яке з філософської точки зору тлумачиться як певний спосіб узагальнення результатів творчої діяльності особистості (Августин, Ж. Бюффон, Б. Паскаль, В. Татаркевич, Н. Чечель, та ін.); у культурологічному контексті розглядається як соціокультурний феномен (Г. Гейзінга, Д. Чижевський, Н. Устюгова та ін.); з позиції психології висвітлюється як специфічна категорія мислення людини (А. Адлер, Р. Арнхейм, І. Ільїн, К. Левін та ін.). У мистецтвознавчому аспекті стиль трактується як принцип конструювання всіх складових художнього твору на основі первинних моделей (В. Власов, О. Лосєв, Ю. Лотман, Д. Наливайко, О. Соколов та ін.).

У музикознавстві проблеми музичного стилю розглянуто в працях фундаторів стилезнавства Б. Асаф'єва, Б. Яворського та їх послідовників М. Арановського, Г. Грушко, С. Коробецької, О. Маркової, М. Михайлова та інших. У дослідженнях означених авторів розкрито сутність музичного стилю як категорії музичного мислення, як феномена музичного мовлення, який у контексті стилю епохи на національному та індивідуальному рівнях узагальнення реалізує можливості музичної мови.

У галузі музичної педагогіки проблеми стилевідповідного виконання музичних творів завжди були предметом особливої уваги видатних викладачів, а саме: Л. Ауера, Л. Баренбойма, Б. Гутнікова, М. Давидова, С. Нейгауза, К. Флеша та інших. Проте в науково-педагогічній літературі шляхи формування музично-стильових уявлень окреслено ще недостатньо й досліджено лише в окремих працях сучасних учених (В. Буцяк, І. Малашевська, А. Ніколаєва, О. Щербініна та ін.). У даних дослідженнях зазначається, що в процесі

сприймання, усвідомлення, відтворення музики суттєві ознаки музичних стилів трансформуються в образи пам'яті, які стають складовими специфічних психічних утворень – музично-стильових уявлень.

Вивчення досліджень із психології та педагогіки (Л. Божович, Л. Виготський, Г. Костюк, Ж. Піаже, В. Сухомлинський та ін.) дозволило констатувати значний інтерес науковців до проблем фізичного та психічного розвитку людини в підлітковому віці. Вчені наголошують, що провідною діяльністю підлітків є спілкування в процесі навчання та за його межами. Це зумовлює потужний вплив соціалізації на особистісний розвиток учнів підліткового віку й доцільність їх залучення до колективних форм діяльності.

У працях із педагогіки мистецтва колективна діяльність підлітків розглядається в різних аспектах: як потужний засіб музично-естетичного виховання (А. Мащенко, Р. Нелюбов, Т. Пляченко); як значний фактор художньо-творчої самореалізації (І. Барановська); як важливий чинник підвищення ефективності формування духовної культури (О. Гребенщикова), морально-духовних цінностей (Т. Потапчук) та виконавської майстерності учнів (Н. Бабіченко). Дослідники підкреслюють важливу роль колективного музикування у вихованні особистісних якостей підлітків і розвитку їх музично-виконавських умінь. Водночас поза увагою науковців залишаються потенційні можливості колективного музикування як ефективного засобу формування музично-стильових уявлень підлітків в умовах їх діяльності в складі камерного оркестру.

Узагальнення науково-педагогічних джерел засвідчило, що, незважаючи на теоретичну фундаментальність вивчення феномена стилю, а також визнання пріоритетності стильового підходу до виховання музиканта-виконавця, дотепер ще не розроблено, теоретично не обґрунтовано та експериментально не перевірено методичні засади формування музично-стильових уявлень підлітків у процесі колективного музикування. Теоретична та практична значущість окресленої проблеми, недостатність її висвітлення в науково-педагогічних та методичних розвідках посилюються такими суперечностями:

- між суспільною потребою в забезпеченні культуровідповідності процесу мистецького навчання підростаючого покоління та недостатньою розробленістю методичних засад застосування стильового підходу до навчання в закладах музичної освіти;

- між посиленням сучасних вимог до стилевідповідного виконання музичних творів учнями підліткового віку та низьким рівнем сформованості їх музично-стильових уявлень;

- між визнанням потужності навчально-виховного потенціалу колективного музикування та недостатнім його використанням у процесі формування музично-стильових уявлень підлітків.

Актуальність порушеної проблеми, необхідність подолання виявлених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Формування музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні»**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження здійснено в межах науково-дослідницького проєкту «Інтегральна система мистецької освіти як етнокультурний феномен» Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за державним замовленням Міністерства освіти і науки України (реєстраційний номер 0119U002584). Тема дисертації затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 6 від 29 січня 2015 року) та узгоджена на засіданні Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 2 від 24 березня 2015 року).

Мета дослідження: розробити, науково обґрунтувати та експериментально перевірити методику формування музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні та педагогічні умови її ефективної реалізації.

Об'єкт дослідження: процес навчання учнів підліткового віку в закладах музичної освіти.

Предмет дослідження: методика формування музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні та педагогічні умови її ефективної реалізації в закладах музичної освіти.

Відповідно до мети сформульовано такі **завдання**:

1. З'ясувати теоретичні основи формування музично-стильових уявлень підлітків.
2. Виявити особливості процесу колективного музикування та його впливу на формування музично-стильових уявлень підлітків у закладах музичної освіти.
3. Розробити та теоретично обґрунтувати методику формування музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні та педагогічні умови її ефективної реалізації в закладах музичної освіти.
4. Визначити критерії, показники та рівні сформованості музично-стильових уявлень підлітків – учасників камерного оркестру закладу музичної освіти.
5. Експериментально перевірити ефективність методики та педагогічних умов формування музично-стильових уявлень підлітків у процесі діяльності камерних оркестрів закладів музичної освіти.

Методологічною основою дослідження є гуманістичні принципи особистісно орієнтованого підходу до навчання та виховання; концептуальні положення психології про розвиток особистості в процесі діяльності; філософські ідеї щодо мистецтва як специфічної форми суспільної свідомості та його значення для виховання людини; наукові основи контекстного підходу до навчання учнів підліткового віку в закладах музичної освіти.

Теоретичну основу дослідження становлять: концептуальні теорії стилю (Арістотель, М. Бердяєв, Б. Парахонський, О. Шпенглер та ін.); положення соціальної психології про групову та колективну діяльність (Г. Андреева, В. Бехтерєв, О. Бодальов, Я. Коломинський та ін.); теорія контекстного

навчання (А. Вербицький, Н. Гуральник, Е. Джонсон, Т. Дубовицька); сучасні дослідження з теорії та практики мистецької освіти (О. Єременко, А. Козир, О. Лобова, Л. Масол, Г. Падалка, О. Олексюк, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Щолокова та ін.); праці музикознавців, присвячені питанням стилевідповідної інтерпретації музичних творів (О. Катрич, В. Медушевський, В. Москаленко, Є. Назайкінський та ін.); теоретико-методичні аспекти формування виконавської майстерності скрипалів (О. Андрейко, М. Берлянчик, К. Мострас, В. Стеценко, І. Ямпольський, Ю. Янкелевич та ін.); наукові розробки щодо проблем ансамблевого та колективного музикування (А. Болгарський, М. Моїсєєва, Т. Свірська, С. Сондецькіс, В. Федоришин, Р. Хурматулліна).

Методи дослідження. Для досягнення мети дослідження та вирішення поставлених завдань використано комплекс взаємопов'язаних і взаємодоповнювальних загальнонаукових методів: *теоретичні* – аналіз філософсько-культурологічної, психолого-педагогічної, мистецтвознавчої, науково-методичної літератури з досліджуваної проблеми, систематизація, узагальнення, класифікація, порівняння, конкретизація, інтерпретація отриманих теоретичних та експериментальних даних – для формулювання концептуальних положень та висновків дослідження, визначення сутності та структури музично-стильових уявлень підлітків, виявлення особливостей впливу колективного музикування на формування досліджуваного феномена; теоретичне моделювання – для обґрунтування організаційно-методичної моделі формування музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні; *емпіричні* – анкетування, тестування, проблемно-перцептивні завдання, вивчення продуктів діяльності, педагогічний консиліум, бесіда, метод порівняльних оцінок – для діагностування рівнів сформованості музично-стильових уявлень підлітків – учасників камерного оркестру; педагогічний експеримент – для виявлення найбільш ефективних педагогічних умов і методів формування досліджуваного феномена в процесі камерно-оркестрової діяльності учнів; *математичної статистики* – для фіксації експериментальних даних зі встановленням критерію однорідності χ^2 та підтвердження ефективності розроблених педагогічних умов і методики формування музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження визначається тим, що в ньому *вперше* здійснено цілісне дослідження формування музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні; розкрито сутність та визначено структуру музично-стильових уявлень підлітків у єдності потребовпізнавального, операційно-технологічного та регулятивно-оцінного компонентів; виявлено особливості колективного музикування як ефективного засобу формування музично-стильових уявлень підлітків у процесі їх спільної з викладачами діяльності, спрямованої на емоційно виразне, інтерпретаційно визначене, ансамблево узгоджене стилевідповідне виконання оркестрових музичних творів; обґрунтовано педагогічні умови та розроблено комплекс методів, що забезпечують позитивний вплив колективного музикування на формування

музично-стильових уявлень підлітків; визначено критерії, показники та встановлено рівні сформованості музично-стильових уявлень підлітків – учасників камерного оркестру.

Уточнено зміст основоположних понять дослідження, а саме: «музичний стиль», «музично-стильові уявлення», «колективне музикування».

Подальшого розвитку набули положення педагогічної науки про засоби виховання музиканта-виконавця на принципах гуманізму та культуровідповідності; теоретико-методичні засади практичного застосування педагогічного потенціалу колективного музикування в навчанні учнів у закладах музичної освіти.

Практичне значення отриманих дослідження полягає в розробці методів діагностики сформованості музично-стильових уявлень підлітків – учасників камерного оркестру, а також у ефективності апробації запропонованих педагогічних умов і авторської методики формування музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні. Матеріали дослідження можуть слугувати підставою для оновлення змісту навчальних дисциплін «Оркестровий клас», «Квартетний клас», «Ансамбль скрипалів», «Методика навчання гри на струнно-смичкових інструментах», а також використовуватися для написання навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій із питань виховання музиканта-виконавця в музичних закладах освіти різного типу.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Київської дитячої Академії мистецтв (довідка №060/01/01-03/20 від 08.04.2019 р.), Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 07.101811 від 12.10.2020 р.), дитячої музичної школи № 4 імені Д. Д. Шостаковича м. Києва (довідка № 88 від 15.10.2020 р.), Барської музичної школи (довідка про впровадження № 42 від 29 грудня 2020 р.).

Апробація результатів дослідження здійснювалася на науково-практичних конференціях і семінарах різного рівня: *міжнародних* – «Педагогіка мистецтва і мистецтво педагогічної дії» (Київ, 2015), International research and practical conference «Prospects for Development of Education and Science» (Plovdiv, Bulgaria, 2016), «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (Київ, 2017), «Мистецька освіта в Україні: сучасний стан – інноваційність – перспективи розвитку» (Київ, 2019); *всеукраїнських* – «Підготовка фахівців соціономічних професій в умовах сучасного соціокультурного простору» (Вінниця, 2016), «Мистецька освіта: проблеми і перспективи розвитку в контексті європейської інтеграції» (Житомир, 2016), «Мистецька педагогіка: традиції та інновації (теоретичні та практичні аспекти)» (Київ, 2018). Результати дослідження доповідалися та здобули позитивну оцінку на засіданнях кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Публікації. Основні теоретичні положення й результати дослідження відображено в 9 одноосібних публікаціях автора, з них 5 – у провідних фахових виданнях України, 1 – у міжнародному виданні, 3 праці апробаційного характеру.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (всього 253 найменування, з них 6 іноземними мовами). Загальний обсяг дисертації складає 245 сторінок, із них 189 сторінок основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми; визначено мету, об'єкт, предмет і завдання дослідження; окреслено його методологічну та теоретичну основу; охарактеризовано методи дослідження; висвітлено його наукову новизну та практичне значення; наведено дані про апробацію та впровадження результатів дослідно-експериментальної роботи;

У першому розділі – **«Теоретичні основи формування музично-стильових уявлень підлітків»** – проаналізовано філософські, культурологічні, психологічні, мистецтвознавчі, педагогічні наукові джерела з проблеми дослідження. Уточнено зміст поняття «музичний стиль», визначено сутність музично-стильових уявлень підлітків та надано їх змістовно-структурну характеристику.

На основі узагальнення наукових праць із різних галузей знань було виявлено розмаїття визначень поняття «стиль», котрий тлумачиться як «матеріалізоване світовідчуття» (Н. Чечель), прояв історичного розвитку культури, відображення особливостей мислення особистості. У мистецтвознавстві поняття «художній стиль» трактується як «художня закономірність, внутрішня єдність цілого в мистецтві» (О. Соколов), «художнє переживання часу» (В. Власов).

Аналіз досліджень музикознавців (Б. Асаф'єв, Г. Грушко, М. Михайлов, В. Москаленко та ін.) дозволив встановити, що в сучасному розумінні музичний стиль розглядається як психологічно зумовлена категорія музичного мислення, що у вигляді цілісної системи ресурсів музичного мовлення визначеним способом відображає глибинні інтонаційні процеси всередині змістовної форми. З такої позиції вирізняють сім музично-стильових систем: Середньовіччя, Відродження, Бароко, Класицизм, Романтизм, Модернізм, Постмодернізм. У кожній із них можна виокремити декілька структурних рівнів, які традиційно тлумачать як індивідуальний, національний, історичний стилі.

У галузі музичної педагогіки стильовий підхід є ключовим у процесі навчання музиканта-виконавця. Аналіз методичної літератури засвідчив значну увагу видатних викладачів до виховання відчуття стилю. Встановлено, що індивідуальний виконавський стиль є результатом органічного синтезу композиторської та виконавської творчості, який досягається за допомогою технічних і художніх засобів майстерності музиканта-виконавця. Специфічним аспектом виконавського стилю, за С. Коробецькою, виступає оркестровий стиль, який утворюється оркестровими засобами, переважно тембро-фактурними.

Узагальнення результатів наукових досліджень дозволило з'ясувати, що процес осягнення стильових явищ музичного мистецтва відбувається шляхом формування музично-стильових уявлень особистості. Аналіз наукових робіт

учених (К. Прібрам, С. Рубінштейн, К. Іванов-Муромський, Й. Хофман та ін.) та праць музикознавців (М. Арановський, О. Костюк, О. Маркова, Б. Теплов та ін.) дозволив встановити, що в результаті операцій музичного мислення інформація про суттєві ознаки музичних стилів кодується в музично-слухових уявленнях особистості на основі інтонаційної ідеї, що спричиняє їх перетворення на музично-стильові уявлення. У процесі музичної діяльності останні стають основними формами мислення музиканта-виконавця та створюють підґрунтя для стилевідповідної інтерпретації музичних творів. На підставі теоретичного аналізу категорій «музичний стиль», «уявлення», «музично-слухові уявлення» було надане власне визначення поняття «музично-стильові уявлення», які розглянуто як синтезований комплекс художньо-звукових образів, що утворюється в результаті операцій музичного мислення особистості на основі первинних образів сприймання широкого спектру. Сутність музично-стильових уявлень складає інтонаційна ідея, яка відображає культурно-історичний розвиток людських спільнот засобами музичного мовлення.

Дане визначення стало основою для розкриття сутності поняття музично-стильові уявлення підлітків, що в дослідженні тлумачиться як утворений на основі інтонаційної ідеї синтезований комплекс художньо-звукових образів, збережений у свідомості учнів у результаті операцій музичного мислення, спрямованих на адекватне сприймання й відтворення стильових явищ музичного мистецтва.

Структура музично-стильових уявлень підлітків інкорпорує такі взаємозалежні компоненти: потребово-пізнавальний, що містить потребу в стилевідповідному виконанні музичних творів і музично-історичні та музично-теоретичні знання; операційно-технологічний, який охоплює музично-аналітичні вміння, здатність до інтонаційно-сислового втілення музичного стилю засобами виразності та виконавсько-рухові вміння; регулятивно-оцінний, який включає здатність до регуляції емоційно-психологічного стану в процесі стилевідповідного виконання музичних творів, здатність до самоконтролю в процесі виконання музики різних стилів, оцінку міри стилевідповідності власного виконання музичних творів.

Отже, у розділі з'ясовано теоретичні основи формування музично-стильових уявлень підлітків.

У другому розділі – **«Методичні засади формування музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні»** – виявлено особливості колективного музикування як потужного засобу формування музично-стильових уявлень підлітків; розроблено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови та методику формування музично-стильових уявлень підлітків – учасників камерного оркестру.

З точки зору педагогічної психології розглянуто особливості підліткового віку як періоду становлення системи саморегуляції психіки, формування самосвідомості й самооцінки, значного розвитку здібностей, уваги, пам'яті, мислення. На підставі аналізу наукових праць Л. Божович, Л. Виготського, Г. Костюка, Г. Цукерман та ін. було визнано провідну роль спілкування у життєдіяльності підлітків. Встановлено, що колективна музична діяльність

підлітків не тільки задовольняє їх потребу у спілкуванні, але й підвищує ефективність музичного навчання. Цей фактор зумовив визначення колективного музикування як потужного засобу формування всіх компонентів структури музично-стильових уявлень учнів підліткового віку.

У роботі колективне музикування розглянуто як форма колективної музичної діяльності, що виявляє знання, вміння й навички всіх учасників колективу в процесі емоційно виразного, інтерпретаційно визначеного, ансамблево узгодженого виконання музики. З'ясовано, що діалогове спілкування, яке виникає в процесі колективного музикування, сприяє реалізації спільної стилевідповідної інтерпретації музичних творів, а необхідність узгодження ансамблевих дій зумовлює єдність у застосуванні художніх і технічних засобів виконавської майстерності.

Розкрито особливості камерно-оркестрової діяльності підлітків і встановлено, що цей різновид колективного музикування дає кожному його учаснику можливість відчувати свою особистісну значущість у процесі міжособистісного спілкування, взаємообміну знаннями, навичками, музично-виконавським досвідом і результатами діяльності. Доведено, що в процесі колективного музикування його учасники постійно підвищують свій музично-виконавський рівень і набувають знань, умінь і навичок, необхідних для переконливого виконання музики різних стилів. З'ясовано, що вдале педагогічне керівництво камерно-оркестровою діяльністю підлітків є вирішальним чинником формування всіх компонентів структури їх музично-стильових уявлень.

Розроблено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування музично-стильових уявлень підлітків – учасників камерного оркестру, а саме: створення мотиваційно-стимулюючого середовища освітнього процесу задля усвідомлення значущості стилевідповідного виконання оркестрових музичних творів, що здійснюється шляхом ретельного добору репертуару для гри в камерному оркестрі та організації активної концертної діяльності колективу; комплексне використання різних форм навчальної діяльності, їх варіативність, що проявляється в доцільному застосуванні колективних, групових та індивідуальних форм занять; забезпечення творчої взаємодії між учасниками колективу – викладачами та учнями підліткового віку в процесі опанування стилевідповідним виконанням камерної оркестрової музики, що передбачає спільну творчість на засадах співробітництва, рівність у спілкуванні та партнерську комунікацію. Встановлено, що формування всіх компонентів структури музично-стильових уявлень підлітків вимагає застосування всіх трьох педагогічних умов.

На основі контекстного, особистісно орієнтованого та діяльнісного наукових підходів розроблено методику формування музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні. Авторська експериментальна методика передбачає три етапи її впровадження, кожен із яких спрямований на досягнення певної мети й вирішення конкретних завдань за допомогою ефективних методів. Найсуттєвішою особливістю даної методики є те, що всі структурні компоненти музично-стильових уявлень формуються на всіх етапах, на кожному з яких відбуваються якісні зміни в досліджуваному феномені.

Перший етап – адаптаційно-інформативний – має на меті стимулювання процесу формування музично-стильових уявлень в період адаптації підлітків до умов колективного музикування. Основні завдання цього етапу: ознайомити підлітків зі змістом поняття «музичний стиль»; зацікавити учнів у стилевідповідному виконанні оркестрових музичних творів; активізувати формування здатностей до стильової атрибуції музичних творів та до інтонаційно-смыслового втілення музичного образу; стимулювати формування виконавсько-рухових умінь, необхідних для гри в камерному оркестрі; розпочати формування здатності до регуляції емоційного стану в процесі опанування стилевідповідним виконанням камерної оркестрової музики, спроможності до самоконтролю в процесі гри в камерному оркестрі та адекватного оцінювання міри стилевідповідності власного виконання оркестрових музичних творів. Виконання цих завдань передбачає застосування таких загальнопедагогічних та спеціальних методів: розповідь, приклад і наслідування, заохочення, прослуховування різностильових музичних творів, відвідування концертів камерної оркестрової музики, дотримання ритмічної єдності, активізація слухового контролю, адаптація до стресової ситуації.

Другий етап – поглиблювально-аналітичний – має на меті продовжити формування музично-стильових уявлень в умовах активної діяльності підлітків у складі камерного оркестру. Завдання цього етапу полягають у поглибленні інтересу до стилевідповідного виконання оркестрових музичних творів; розширенні обсягу музично-історичних та музично-теоретичних знань; підвищенні ефективності формування здатностей до стильової атрибуції та до інтонаційно-смыслового втілення музичного образу; підвищенні рівня володіння виконавсько-руховими вміннями в межах технологічних моделей музичних стилів; продовженні формування здатності до регуляції емоційного стану та до самоконтролю в процесі гри в камерному оркестрі; підвищенні ефективності формування здатності до адекватного оцінювання міри стилевідповідності власного виконання оркестрових музичних творів. Успішність виконання цих завдань забезпечує використання таких методів, як бесіда, відеометод, стильовий аналіз музичних творів, демонстрування, вправи та привчання, пояснення, самостійне опрацювання музичного матеріалу, практична перевірка, імітаційне моделювання.

Третій етап – продуктивно-синтезуючий – має на меті оволодіння підлітками синтетичним комплексом знань, умінь і навичок, необхідних для стилевідповідного виконання камерної оркестрової музики. Завдання цього етапу такі: сформувати стійкий інтерес до стилевідповідного виконання камерної оркестрової музики; підтримувати активність щодо пізнання особливостей музичних стилів; сформувати здатність до стильової атрибуції музичних творів та до інтонаційно-смыслового втілення музичного образу; вдосконалити володіння виконавсько-руховими вміннями в межах технологічних моделей музичних стилів; сформувати здатність до регуляції емоційного стану та самоконтролю в процесі гри в камерному оркестрі; сформувати здатність до адекватного оцінювання міри стилевідповідності власного виконання

оркестрових музичних творів. Успішність виконання цих завдань забезпечує комплексне застосування методів педагогічної майстерні та проєкту.

Таким чином, з'ясовано, що результативність процесу формування музично-стильових уявлень підлітків забезпечує їх спільна з викладачами камерно-оркестрова діяльність, спрямована на виявлення стильових ознак музичних творів.

Отже, у розділі виявлено особливості процесу колективного музикування та його впливу на формування музично-стильових уявлень підлітків у закладах музичної освіти; розроблено та теоретично обґрунтовано методику формування музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні та педагогічні умови її ефективної реалізації в закладах музичної освіти.

У третьому розділі – **«Дослідно-експериментальна робота з формування музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні»** – визначено критерії, показники та рівні сформованості досліджуваного феномена; висвітлено зміст та результати педагогічного експерименту; розроблено організаційно-методичну модель формування музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні; проведено експериментальну перевірку ефективності поетапного впровадження запропонованих педагогічних умов і методики в процесі діяльності камерних оркестрів закладів музичної освіти; проаналізовано результати дослідно-експериментальної роботи.

У межах дисертаційного дослідження визначено критерії та показники сформованості музично-стильових уявлень підлітків – учасників камерного оркестру, а саме: міра зацікавленості в усвідомленому стилевідповідному виконанні оркестрових музичних творів (ступінь інтересу до стилевідповідного виконання оркестрових музичних творів; обсяг музично-історичних та музично-теоретичних знань); ступінь оволодіння музично-аналітичними та музично-виконавськими вміннями, необхідними для стилевідповідного виконання камерної оркестрової музики (здатність до стильової атрибуції музичних творів; здатність до інтонаційно-сміслового втілення музичного образу; міра володіння виконавсько-руховими вміннями в межах технологічних моделей музичних стилів); здатність до діагностики та корекції якості власного стилевідповідного виконання камерної оркестрової музики (здатність до регуляції емоційного стану в процесі опанування стилевідповідним виконанням камерної оркестрової музики; здатність до самоконтролю в процесі гри в камерному оркестрі; здатність до адекватного оцінювання міри стилевідповідності власного виконання оркестрових музичних творів).

На етапі констатувального експерименту було перевірено стан сформованості досліджуваного феномена в учасників камерних оркестрів закладів музичної освіти. Діагностування здійснювалося згідно з визначеними критеріями та показниками за допомогою таких методів: анкетування, тестування, проблемно-перцептивні завдання (музична вікторина), вивчення продуктів діяльності, педагогічний консиліум, бесіда, метод порівняльних оцінок. Аналіз результатів констатувального експерименту дозволив виокремити три рівні сформованості музично-стильових уявлень підлітків.

Високий рівень (6,1 %) виявлено в респондентів, для яких є характерними глибока зацікавленість в усвідомленому стилевідповідному виконанні оркестрових музичних творів, наявність великого обсягу музично-історичних та музично-теоретичних знань, здатність до стильової атрибуції музичних творів. Респондентам притаманні яскраво виражена здатність до інтонаційно-сміслового втілення музичного образу, досконале володіння виконавсько-руховими вміннями в межах технологічних моделей музичних стилів, спроможність регулювати власний емоційний стан в процесі опанування стилевідповідним виконанням камерної оркестрової музики, постійне здійснення самоконтролю в процесі гри в камерному оркестрі та завжди адекватне оцінювання міри стилевідповідності власного виконання оркестрових музичних творів.

Середній рівень (26,6 %) продемонстрували учасники експерименту, які відзначаються помірним інтересом до усвідомленого стилевідповідного виконання оркестрових музичних творів, обмеженим обсягом музично-історичних і музично-теоретичних знань, недостатньо розвиненими здатностями до стильової атрибуції музичних творів та інтонаційно-сміслового втілення музичного образу, володінням виконавсько-руховими вміннями лише в межах окремих технологічних моделей музичних стилів. Респонденти проявили недостатньо розвинену здатність до регуляції емоційного стану в процесі опанування стилевідповідним виконанням камерної оркестрової музики, нерегулярне здійснення самоконтролю в процесі гри в камерному оркестрі та не завжди адекватне оцінювання міри стилевідповідності власного виконання оркестрових музичних творів.

Низький рівень (67,3 %) було зафіксовано в респондентів, які байдуже ставляться до стилевідповідного виконання оркестрових музичних творів, проявили фрагментарні знання з історії та теорії музики, не здатні до стильової атрибуції музичних творів та до інтонаційно-сміслового втілення музичного образу, не володіють виконавсько-руховими вміннями в межах технологічних моделей музичних стилів. Респондентам притаманні неспроможність регулювати власний емоційний стан у процесі опанування стилевідповідним виконанням камерної оркестрової музики, невміння здійснювати самоконтроль у процесі гри в камерному оркестрі та неадекватне оцінювання міри стилевідповідності власного виконання оркестрових музичних творів.

Виявлення в учасників експерименту переважно низького рівня сформованості досліджуваного феномена засвідчило необхідність упровадження розроблених педагогічних умов і методики формування музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні.

На основі розглянутих наукових підходів, теоретичних основ та методичних засад було розроблено організаційно-методичну модель процесу формування музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні, до якої увійшли такі складові: мета, результат, наукові підходи, структурні компоненти, етапи та методи, педагогічні умови, критерії та рівні сформованості досліджуваного феномена (Рис. 1).

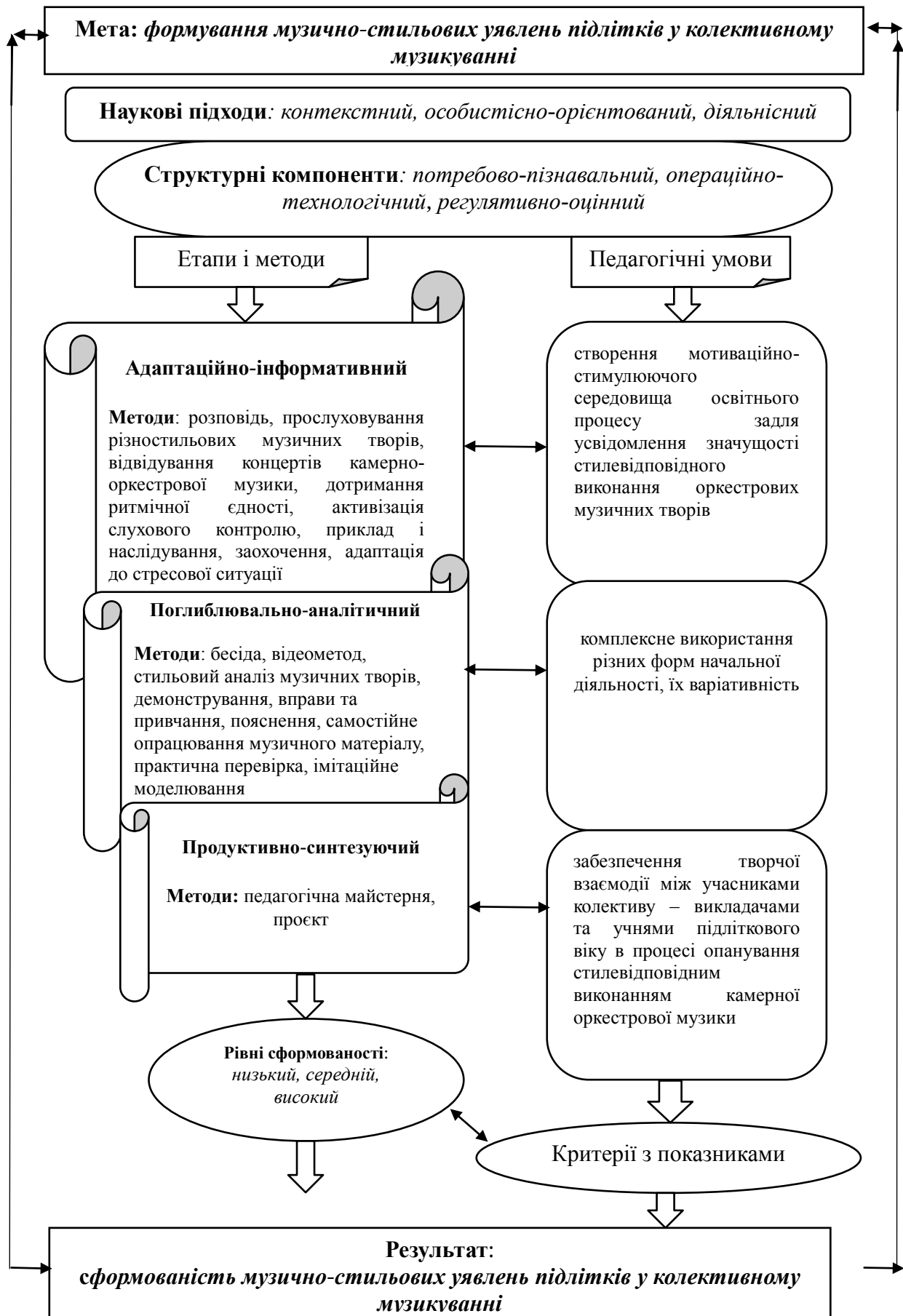

Рис. 1. Організаційно-методична модель формування музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні

За допомогою даної організаційно-методичної моделі, яка відображає взаємозв'язки всіх складових процесу практичного опанування учнями стилевідповідним виконанням оркестрових музичних творів, було здійснено експериментальну перевірку ефективності педагогічних умов та методики формування музично-стильових уявлень підлітків у процесі діяльності камерних оркестрів закладів музичної освіти.

На першому – адаптаційно-інформативному – етапі найважливішим було сформувати в оркестрантів-новачків позитивне ставлення до колективного музикування та зацікавити їх стилевідповідним виконанням камерної оркестрової музики. Це гарантувала реалізація першої педагогічної умови: створення мотиваційно-стимулюючого середовища навчального процесу задля усвідомлення значущості стилевідповідного виконання оркестрових музичних творів.

Задля вирішення завдань адаптаційно-інформативного етапу учням передусім необхідно було досягнути процес колективного музикування в усій його повноті й цілісності. Тому вони набували досвіду стилевідповідного виконання музичного репертуару не тільки в процесі опрацювання його в класі, але й під час власної участі в концертних виступах камерного оркестру, що стало мотиваційно-стимулюючим чинником адаптації учнів до умов колективного музикування та забезпечило засвоєння ними правил стилевідповідного виконання оркестрових музичних творів.

На другому – поглиблювально-аналітичному – етапі важливо було провести ретельну роботу з оволодіння підлітками вміннями стилевідповідного виконання оркестрових музичних творів. Успішність цього процесу забезпечувала реалізація другої педагогічної умови: комплексне використання різних форм навчальної діяльності, їх варіативність. Доцільне застосування колективних, групових та індивідуальних форм навчання сприяло поглибленню процесу формування музично-стильових уявлень підлітків – учасників камерного оркестру.

На завершальному – продуктивно-синтезуючому – етапі формувального експерименту важливо було надати підліткам можливість відчувати себе справжніми музикантами, які на рівні зі старшими колегами створюють якісний продукт колективної діяльності. Це гарантувала реалізація третьої педагогічної умови: забезпечення творчої взаємодії між учасниками колективу – викладачами та учнями підліткового віку – у процесі опанування стилевідповідним виконанням камерної оркестрової музики. Враховуючи психологічні особливості підлітків, ми можемо стверджувати, що спільна творчість на засадах співробітництва учнів і викладачів, рівність у спілкуванні та партнерська комунікація між усіма учасниками колективу стали вирішальними чинниками завершення формування всіх компонентів структури музично-стильових уявлень підлітків – учасників камерного оркестру.

Для перевірки дієвості експериментальної методики було здійснено контрольний зріз, результати якого виявили кількісні та якісні зміни рівнів сформованості музично-стильових уявлень учасників дослідження. Аналіз динаміки змін засвідчив, що в експериментальних групах показники низького рівня знизилися на 30,7 %, середнього – зросли на 10,8 %, високого – зросли на 20 %.

У контрольних групах значних позитивних змін у рівнях сформованості досліджуваного феномена виявлено не було. Зіставлення даних, отриманих в експериментальних і контрольних групах до та після формувальної роботи, представлено на рис. 2.

Достовірність результатів дослідження доведено шляхом математичних обчислень зі встановленням критерію однорідності χ^2 . Отримані дані засвідчили ефективність експериментальної роботи й підтвердили доцільність запровадження розроблених педагогічних умов і методики формування музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні в процесі діяльності камерних оркестрів закладів музичної освіти.

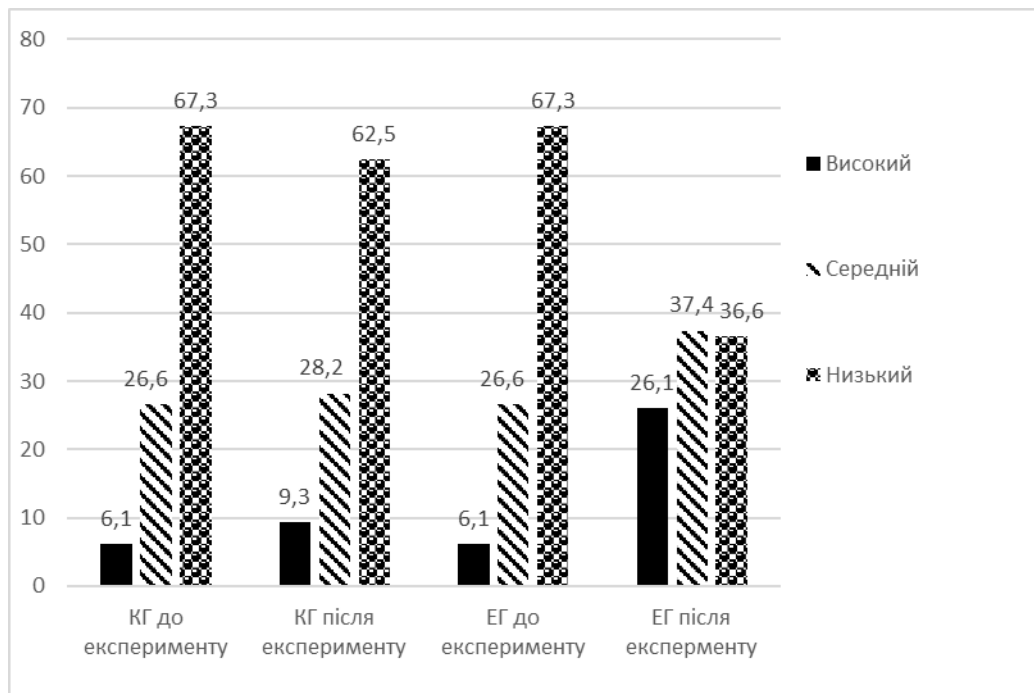

Рис. 2. Динаміка змін рівнів сформованості музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні

Отже, у розділі експериментально перевірено ефективність методики та педагогічних умов формування музично-стильових уявлень підлітків у процесі діяльності камерних оркестрів закладів музичної освіти.

Таким чином, у дисертаційній роботі викладено результати теоретичного узагальнення та практичного вирішення проблеми формування музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні. Отримані результати засвідчили досягнення мети й успішне вирішення завдань дослідження, що слугує підставою для формулювання таких **висновків**:

1. З'ясовано теоретичні основи формування музично-стильових уявлень підлітків. Уточнено зміст поняття «музичний стиль», яке тлумачиться як психологічно зумовлена категорія музичного мислення особистості, що має такі різновиди: композиторський, виконавський, оркестровий. Як цілісна система ресурсів музичного мовлення, здатна до самоорганізації, музичний стиль відображає глибинні інтонаційні процеси всередині змістовної форми.

Виконавський стиль є результатом органічного синтезу композиторської та виконавської творчості, який досягається за допомогою художніх і технічних засобів майстерності музиканта-виконавця. Специфічним аспектом виконавського стилю виступає оркестровий стиль, який утворюється оркестровими засобами, переважно тембро-фактурними.

На основі наукового аналізу категорій «сприймання», «мислення», «уявлення» розкрито сутність поняття «музично-стильові уявлення підлітків», які розглядаються як утворений на основі інтонаційної ідеї синтезований комплекс художньо-звукових образів, збережений у свідомості учнів у результаті операцій музичного мислення, спрямованих на адекватне сприймання та відтворення стильових явищ музичного мистецтва. Структуру музично-стильових уявлень підлітків становлять такі компоненти: потребово-пізнавальний, що містить потребу у стилевідповідному виконанні музичних творів і музично-історичні та музично-теоретичні знання; операційно-технологічний, який охоплює музично-аналітичні вміння, здатність до інтонаційно-смыслового втілення музичного стилю засобами виразності й виконавсько-рухові вміння; регулятивно-оцінний, який включає здатність до регуляції емоційно-психологічного стану в процесі стилевідповідного виконання музичних творів, здатність до самоконтролю в процесі виконання музики різних стилів, оцінку міри стилевідповідності власного виконання музичних творів.

2. Виявлено особливості процесу колективного музикування та його впливу на формування музично-стильових уявлень підлітків у закладах музичної освіти. Встановлено, що колективне музикування – це різновид міжособистісного спілкування, форма колективної музичної діяльності, яка виявляє знання, вміння й навички всіх учасників колективу в процесі емоційно виразного, інтерпретаційно визначеного, ансамблево узгодженого виконання музики. Розкрито специфіку камерно-оркестрової діяльності як різновиду колективного музикування й доведено її потужний вплив на процес формування всіх компонентів структури музично-стильових уявлень підлітків.

3. Розроблено та теоретично обґрунтовано методику формування музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні та педагогічні умови її ефективної реалізації в закладах музичної освіти. Визначено такі педагогічні умови формування музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні, як: створення мотиваційно-стимулюючого середовища освітнього процесу задля усвідомлення значущості стилевідповідного виконання оркестрових музичних творів, що здійснюється за допомогою ретельного добору репертуару для гри в камерному оркестрі та організації активної концертної діяльності колективу; комплексне використання різних форм навчальної діяльності, їх варіативність, що проявляється в доцільному застосуванні колективних, групових та індивідуальних форм занять; забезпечення творчої взаємодії між учасниками колективу – викладачами та учнями підліткового віку в процесі опанування стилевідповідним виконанням камерної оркестрової музики, що передбачає спільну творчість на засадах співробітництва, рівність у спілкуванні й партнерську комунікацію.

На основі контекстного, особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів розроблено та теоретично обґрунтовано методику формування музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні, яка включає три етапи її впровадження: адаптаційно-інформативний (І етап), поглиблювально-аналітичний (ІІ етап), продуктивно-синтезуючий (ІІІ етап). Доведено, що найсуттєвішою особливістю зазначеної методики є те, що формування всіх структурних компонентів музично-стильових уявлень здійснюються на всіх етапах, на кожному з яких відбуваються якісні зміни в досліджуваному феномені. І етап передбачає стимулювання процесу формування музично-стильових уявлень в період адаптації підлітків до умов колективного музикування за допомогою методів розповіді, прикладу й наслідування, заохочення, прослуховування різностильових музичних творів, відвідування концертів камерної оркестрової музики, дотримання ритмічної єдності, активізації слухового контролю, адаптації до стресової ситуації. ІІ етап має на меті продовження процесу формування музично-стильових уявлень під час активної діяльності підлітків у складі камерного оркестру, що здійснюється шляхом застосування таких методів, як бесіда, відеометод, стильовий аналіз музичних творів, демонстрування, вправи та привчання, пояснення, самостійне опрацювання музичного матеріалу, практична перевірка, імітаційне моделювання. ІІІ етап спрямовано на оволодіння учнями підліткового віку синтетичним комплексом знань, умінь і навичок, необхідних для роботи над творами різних стилів, шляхом застосування методів педагогічної майстерні та проєкту в процесі діяльності камерного оркестру.

4. Визначено критерії, показники та рівні сформованості музично-стильових уявлень підлітків – учасників камерного оркестру. Перший критерій з'ясовує міру зацікавленості в усвідомленому стилевідповідному виконанні оркестрових музичних творів (показники: ступінь інтересу до стилевідповідного виконання оркестрових музичних творів, обсяг музично-теоретичних та музично-історичних знань). Другий критерій висвітлює ступінь оволодіння музично-аналітичними та музично-виконавськими вміннями, необхідними для стилевідповідного виконання камерної оркестрової музики (показники: здатність до стильової атрибуції музичних творів, здатність до інтонаційно-сислового втілення музичного образу, міра володіння виконавсько-руховими вміннями в межах технологічних моделей музичних стилів); Третій критерій розкриває здатність до діагностики та корекції якості власного стилевідповідного виконання камерної оркестрової музики (показники: здатність до регуляції емоційного стану в процесі опанування стилевідповідним виконанням камерної оркестрової музики, здатність до самоконтролю в процесі гри в камерному оркестрі, оцінка міри стилевідповідності власного виконання оркестрових музичних творів). Відповідно до визначених критеріїв та їх показників було встановлено рівні сформованості досліджуваного феномена: високий, середній та низький.

5. Експериментально перевірено ефективність методики та педагогічних умов формування музично-стильових уявлень підлітків у процесі діяльності

камерних оркестрів закладів музичної освіти шляхом реалізації розробленої організаційно-методичної моделі. Ефективність експериментальної роботи забезпечувала реалізація на кожному етапі однієї з трьох визначених нами педагогічних умов. Успішний перебіг I етапу гарантувала реалізація першої педагогічної умови: створення мотиваційно-стимулюючого середовища освітнього процесу задля усвідомлення значущості стилевідповідного виконання оркестрових музичних творів. Результативність формувальної роботи на II етапі забезпечувала реалізація другої педагогічної умови: комплексне використання різних форм навчальної діяльності, їх варіативність. Запорукою ефективності процесу формування музично-стильових уявлень підлітків на III завершальному етапі слугувала реалізація третьої педагогічної умови: забезпечення творчої взаємодії між учасниками колективу – викладачами та учнями підліткового віку – у процесі опанування стилевідповідним виконанням камерної оркестрової музики.

За результатами дослідно-експериментальної роботи було зафіксовано значні позитивні зрушення щодо рівнів сформованості музично-стильових уявлень учасників експериментальних груп порівняно з контрольними. Так, показники низького рівня в експериментальних групах знизилися на 30,7 %, а в контрольних – на 4,8 %, середнього – зросли в експериментальних на 10,8 %, а в контрольних – на 1,6 %, високого – зросли на 20 % в експериментальних і на 3,2 % в контрольних. Означені результати підтверджено за допомогою математично-статистичних методів, що є свідченням ефективності та дієвості впроваджених педагогічних умов і методики формування музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Подальшого наукового пошуку потребують проблеми формування музично-стильових уявлень учнів інших вікових груп у процесі занять в оркестрових колективах різного типу, а також розробка теоретико-методичного забезпечення реалізації стильового підходу до виконавсько-інструментальної підготовки бакалаврів музичного мистецтва.

Основні наукові результати дослідження висвітлено в таких працях автора Статті в наукових фахових виданнях України

1. Рябова, О. В. (2016). Колективне музикування як ефективний засіб формування музично-стильових уявлень підлітків. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія «Педагогічні науки»*, 4 (86), 140–144.

2. Рябова, О. В. (2017). Структура музично-стильових уявлень музиканта-виконавця. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія «Теорія та методика мистецької освіти»*, 23 (28), 60–64.

3. Рябова, О. В. (2017). Педагогічні умови формування музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні. *Наукові записки. Серія «Педагогічні науки»*, 134, 193–198.

4. Рябова, О. В. (2019). Дослідження сформованості музично-стильових уявлень підлітків – учасників камерного оркестру. *Молодь і ринок*, 2 (169), 157–161.

5. Рябова, О. В. (2019). Методика формування музично-стильових уявлень підлітків – учасників камерного оркестру. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія «Теорія та методика мистецької освіти»*, 26, 164–168.

Стаття в іноземному науковому фаховому виданні

6. Riabova, O. V. (2016). The musical style imagination as a reflection of sociocultural aspects of music thinking development in personality. *Prospects for development of education and science*, Plovdiv, Bulgaria, 356-359.

Праці апробаційного характеру

7. Рябова, О. В. (2016). Музично-слухові уявлення як операнди музичного мислення особистості. *Педагогіка мистецтва і мистецтво педагогічної дії: матеріали XIII Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті професора О. П. Рудницької*. Київ, 60-68.

8. Рябова, О. В. (2016). Музично-стильові уявлення особистості як результат усвідомленого сприймання музичних явищ. *Підготовка фахівців соціономічних професій в умовах сучасного соціокультурного простору: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції*, 4. Вінниця, 263–266.

9. Рябова, О. В. (2018). Критерії сформованості музично-стильових уявлень підлітків – учасників камерного оркестру. *Мистецька педагогіка: традиції та інновації (теоретичні та практичні аспекти): матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*, Київ, 85–86.

АНОТАЦІЇ

Рябова Ольга Вікторівна. Формування музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. – Суми, 2021.

У дисертації досліджено проблему формування музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні. З'ясовано теоретичні основи формування музично-стильових уявлень підлітків. Виявлено особливості процесу колективного музикування та його впливу на формування музично-стильових уявлень підлітків у закладах музичної освіти. Розроблено та теоретично обґрунтовано методику формування музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні та педагогічні умови її ефективного реалізації в закладах музичної освіти. Визначено критерії, показники та рівні сформованості музично-стильових уявлень підлітків – учасників камерного оркестру закладу музичної

освіти. Експериментально перевірено ефективність методики та педагогічних умов формування музично-стильових уявлень підлітків у процесі діяльності камерних оркестрів закладів музичної освіти.

Ключові слова: музичний стиль, музично-стильові уявлення підлітків, колективне музикування, педагогічні умови, методика формування музично-стильових уявлень підлітків.

Рябова Ольга Викторовна. Формирование музыкально-стилевых представлений подростков в коллективном музицировании. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика музыкального обучения. – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. – Сумской государственный педагогический университет имени А. С. Макаренка. – Сумы, 2021.

В диссертации исследована проблема формирования музыкально-стилевых представлений подростков в коллективном музицировании. Выяснены теоретические основы формирования музыкально-стилевых представлений подростков. Выявлены особенности процесса коллективного музицирования и его влияния на формирование музыкально-стилевых представлений подростков в учреждениях музыкального образования. Разработана и теоретически обоснована методика формирования музыкально-стилевых представлений подростков в коллективном музицировании и педагогические условия ее эффективной реализации в учреждениях музыкального образования. Определены критерии, показатели и уровни сформированности музыкально-стилевых представлений подростков – участников камерного оркестра учреждения музыкального образования. Экспериментально проверена эффективность методики и педагогических условий формирования музыкально-стилевых представлений подростков в процессе деятельности камерных оркестров учреждений музыкального образования.

Ключевые слова: музыкальный стиль, музыкально-стилевые представления подростков, коллективное музицирование, педагогические условия, методика формирования музыкально-стилевых представлений подростков.

Riabova O. Music and Style Shaping of Teenage Notions in Collective Music-Making. – On the rights of the manuscript.

The Thesis for Candidate of Pedagogical Sciences degree in specialty 13.00.02 – Theory and Methods of Musical Education. – National Pedagogical Dragomanov University. – Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko. – Sumy, 2021.

The thesis is devoted to the problem of music and style shaping of teenage notions in collective music-making. The theoretical principles of music and style

shaping of teenage notions have been articulated. The content of teenage music and style notions is revealed as the synthesized complex of artistic and sound images that are formed on the basis of the intonation idea as a result of musical thinking operations. The structure of the investigated phenomenon comprises necessary and cognitive, operating and technological, regulative and evaluating components.

The features of collective music-making and its influence on the music and style shaping of teenage notions in music education institution have been identified. It is found out that collective music-making is a kind of interpersonal communication, a form of collective music activity displaying knowledge, skills, and abilities of all the group members in the process of emotional expressive, interpretatively defined, ensemble agreed performance of musical works. The positive influence of chamber orchestra activity on the process of music and style shaping of teenage notions have been manifested.

The methods of music and style shaping of teenage notions in collective music-making and pedagogical conditions of its effective realization in the music education institution have been developed and theoretically grounded. These pedagogical conditions are the following: creation of motivating and stimulating environment of the educational process to realize the importance of style relevant performance of the orchestral musical works, the integrated application of various forms of educational activity and its variability, to ensure creative interaction of collective participants, teachers, and teenage students, in the process of mastering of style relevant performance of chamber orchestra music. The methods of music and style shaping of teenage notions in collective music-making are developed and theoretically grounded on the basis of the context, learner-centered, and activity approaches. These methods involve three stages: adaptation and information, deepening and analytic, productivity and synthesizing.

The criteria of music and style notion formation of teenage students, chamber orchestra participants of a music education institution have been determined, in particular: a measure of interest in a conscious style relevant performance of orchestral musical works; the degree of mastering musical-analytical and musical-performing skills necessary for style relevant performance of chamber orchestra music; ability to diagnose and improve the quality of their own style relevant performance of chamber orchestral music. The shaping levels of the investigated phenomenon were defined: high, medium, and low.

The efficiency of methods and pedagogical condition of music and style shaping of teenage notions in the process of chamber orchestra activity in music education institution has been experimentally tested.

Key words: musical style, teenage music and style notions, collective music-making, pedagogical conditions, methods of music and style shaping of teenage notions in collective music-making.

Підписано до друку 22.03.2021 р. Формат 60X90/16. Гарн. News Times.
Друк ризогр. Папір офсет. Умовн. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим.

Надруковано в редакційно-видавничому відділі
СумДПУ імені А. С. Макаренка

40002, м. Суми, вул. Роменська, 87.